

MİMARİ TASARIM STÜDYO EĞİTİMİNDE ELEŞTİRİNİN ETİĞİ

Dr. Levent Arıdağ,

Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Mimarlık eğitiminde stüdyo geleneği mimari tasarımı öğrenmenin öz deneyimidir. Bu deneyim farklı bir aktivite olarak tasarımın ilişkide olduğu bilgi alanları ve tasarımı yapan kişilerin niteliği açısından çeşitli güçlükleri barındırır. Mimar aday -danışan- tasarım yapabilmek için bu güçlüklerle başa çıkmak zorundadır ve aynı zamanda kendisinden tasarlama becerisini de geliştirmesi beklenir. Bu sürecin bir diğer ortağı da stüdyo yürütücüsünün -danışman- kendisidir. Bu sebeple, "stüdyo, danışan ve danışman arasındaki iletişimin ortamıdır" denilebilir. Öyle ki, stüdyo eğitimi için gerekli olan bilgi bile bu iletişim ortamında yani danışan ve danışman arasındaki karşılıklı konuşma sırasında üretilir ve paylaşılır. Bu nedenle, danışmanın sunduğu ortamı büyük ölçüde kelimelerin şekillendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla danışan da düşünce ve duygularının arkasında yatan nedenleri dile getirmekte, sorgulamakta ve bunları kanıtlamakta kendisini özgür hissetmelidir. Seçilen kelimelerde onların bir araya getirilmesinde ve karşılıklı olarak kelimeleri dinleme, anlama ve anlam verme çabası içinde yapılaraya yönelik bir anlayış ve anlaşmanın tanımı vardır. Diyalog olarak tanımlanan bu süreç, davranışların dayanağı olabilecek bir bilincin oluşması ya da ortaya çıkmasına yönelik sezgi-mantık birlikteliğini kuran bir yeni dil bulma arayışıdır. Yeni bir dil bulma arayışı olarak tasarlamak, yani, düşüncenin nesnesinin elde edilmesi önce ve/veya sonra söze dökmeye -dil ile- de gerçekleşebilir. Bu nedenle çalışmada;

Mimari tasarımda fikri söze dökmenin yaratım süreci için önemli bir potansiyel taşıdığı fikrinden yola çıkılmıştır.

Sözel ifade, bir fikri ve bu fikrin beraberinde getirdiği sorumluluğun sınırlarını çizmenin, farkına varmanın, hayal etmenin, başka bir deyişle stüdyo tasarım sürecinde etiğin bir yolu olarak ele alınmıştır.

Bu bağlamda danışan-danışman arasında bir iletişim modeli olarak "diyalog"un önemine değinilmiştir.

Mimarlığın zaman içinde geçirdiği değişiklikler; bilginin tek yönlü aktarımı yerine birlikte aramayı, eleştiriye kaçınılmaz kılan bir "ortaklık" anlayışını öngörmektedir. Bu ortaklık anlayışı tasarım yapmanın yollarını birlikte aramayı öngörür. Mimari tasarım eğitimi bu anlamda son derece karmaşık, çok yönlü bir faaliyet şekli olması dolayısıyla, doğal bilimlerle toplum ve insan bilimleriyle etkileşim içinde olmasına rağmen onlardan farklı bir aktivitedir. Mimari tasarım eğitiminde stüdyolar, birbirinden ayrılmaz parçaların yarattığı bir bütünü ve bu bütüne özgü bir niteliği bir arada anlamanın, sezmenin, aklın gözüyle görmenin deneyimlendiği yerlerdir. Günümüze mimarlığın ilişkide olduğu bilgi alanlarının artmasıyla çok disiplinli bir özellik gösteren mimari tasarım eğitimi alanına farklı bakış açısıyla yaklaşım doğal olarak önemli hale gelmektedir. Mimarlığın uğraşı olarak içeriği ve çözüm aradığı sorunların kökten değişmiş olan yapısına rağmen tasarım alanında temel rolünü korumaktadır. Farklılaşma ve yeni uzmanlık alanlarının belirmesi (bina yapım sürecinde sosyal ve teknik bilimlerin kökenli yeni mesleklerin yer alması gibi) mimarın tasarımcı rolünü ortadan kaldıramamakta, böylelikle, mimarın tasarımcı niteliğini bir ayrıcalık olarak belirlemektedir.

Tasarımı bilimselleştirmek yaklaşımı çerçevesinde, tasarım olgusu modernist bir bakış açılarından tanımlanır. Kökeninde, tasarım sürecinin başında sonuç ürünün özelliklerinin tanımlanması ve bu nitelikte bir ürüne ulaşma sürecinde tasarımcının kontrol edilmesi gerektiği fikri yatar. Burada, bilim ve sanatın üretimini bilimin değerleri üzerinden, objektiflik ve rasyonelliği taban olarak planlama ve yönlendirme isteği söz konusudur. Ne var ki bu amaçla geliştirilen, mantık tabanlı tasarım modelleri bir çok tasarımcının kafa karıştırıcı doğalarını ve irrasyonel çelişkilerini anlamada zayıf kalabilirler ve tasarımın bu yönleri bir çok açıdan kendiliğinden gelişen evrimleşme temelli olup tamamen mantık tabanlı önceden planlanabilen modellerin limitlerinin dışındadır. Bu da bilimsel tasarımın ortaya koyduğu bilimsel dağarcığa dayalı ancak sezgisel ve sezgisel olmayan tasarım metodlarının karışımıyla açıklanmayı gerektirir. Dolayısıyla tasarımın öğretildiği stüdyo ortamı yalnızca tasarım bilimselciliği bakış açısıyla önceden planlanmış bir süreç olarak açıklanamaz. Tasarım olgusunu ve eğitimini anlamak için salt materyalist ve pozitivist olmayan ama aynı zamanda bilinemezci ve dualistik olabilen bir dünya görüşü gereklidir. Böyle bir dünya görüşü tasarlamanın bilgisinin ve stüdyoda eleştiri yoluyla elde edilen bilginin yeniden üretilmesini gerekli kılar. Dolayısıyla bu süreçte kazanılan bilgi öğretilen değil, üretilendir.

Bu çalışma tasarlamanın gelişiminin tasarım eleştirisi yoluyla olduğu üzerine odaklanmaktadır.